

HARKINNANPAIKKA – HANKKEEN OPINTOJA EDISTÄVÄN TOIMINNALLISEN JAKSON TOIMINNAN KUVAUS

Toiminnallisesta jaksosta voimaa opintoihin

Pia Kuokkala

Opinnäytetyö
Tammikuu 2015

Sosiaali- ja terveysalan koulutusohjelma
Sosiaali-, terveys- ja liikunta- ala

JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULU
JAMK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Tekijä(t) KUOKKALA, Pia	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 12.01.2015
	Sivumäärä 39	Julkaisun kieli Suomi
		Verkkojulkaisulupa myönnetty (X)
Työn nimi TOIMINNALLISESTA JAKSOSTA VOIMAA OPINTOIHIN Harkinnanpaikka – hankkeen Opintoja edistävän toiminnallisen jakson kuvaus		
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) KETOLA, Tuija		
Toimeksiantaja(t)		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tavoitteena oli mallintaa Jyväskylän Ammattiopistossa syksyllä 2013 toteutettua Harkinnanpaikka - hankkeen Opintoja edistävä toiminnallinen jakso.</p> <p>Opintoja edistävä toiminnallinen jakso toteutettiin 23.9.2013 – 7.11.2013. Kolmetoista opiskelijaa valittiin osallistumaan jaksolle. Opintoja edistävän toiminnallisen jakson taustalla vaikuttaneita voimaantumisen ja sosiokulttuurisen innostamisen teorioita sekä vertaistuen ja arjen hallinnan taitojen merkitystä pidettiin tärkeinä esiintuotavina opinnäytetyön lähtökohtina.</p> <p>Opinnäytetyön lähtökohtana pidettiin myös Opintoja edistävän toiminnallisen jakson kaltaisen toiminnan tarpeen esiintuomista jaksosta käytäntöjen kautta. Jakson tulokset haluttiin tehdä näkyviksi. Opinnäytetyön tavoitteena oli palvella laajaa sosiaalialan kenttää innoittamalla kehittämään toimintaa sekä edistää Opintoja edistävän toiminnallisen jakson kehittämistä edelleen Jyväskylän Ammattiopistossa.</p> <p>Opintoja edistävän toiminnallisen jakson opiskelijoilta sekä tukihenkilöstöltä kerättyä palautetta hyödynnettiin opinnäytetyössä.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Toiminnan kuvaus, voimaantuminen, sosiokulttuurinen innostaminen, vertaistuki, arjen hallinnan taidot, mallinnus		
Liitteenä lomakkeita		

Author(s) KUOKKALA, Pia	Type of publication Bachelor's thesis	Date 12.01.2015
		Language of publication: Finnish
	Number of pages 39	Permission for web publication (X)
Title STRENGTH TO STUDIES FROM A FUNCTIONAL STUDY MODULE – The written simulation of The functional study module to promote studies and encourage students of Harkinnanpaikka – project		
Degree programme Degree programme in social services		
Tutor(s) KETOLA, Tuija		
Assigned by		
Abstract <p>The goal of this Thesis was to serve as a textual simulation of the pilot study module executed in Harkinnanpaikka - project at Jyväskylä College during the fall of 2013.</p> <p>The Functional Study Module to Promote Studies and Encourage Students was executed in 23.9.2013 – 7.11.2013. Thirteen students were selected to participate. In the Thesis the theories of empowerment and sociocultural animation and the significance of peer support and everyday skills were explained using examples from The Functional Study Module to Promote Studies and Encourage Students.</p> <p>The motives behind The Functional Study Module to Promote Studies and Encourage Students were described as well as the procedures used in the study module. This Thesis also pointed out the necessity of this kind of study module in general so that the need and the results of the study module become visible. The objective of this Thesis was to serve the wide field of social services as an inspiration to improve the existing services as well as help forward the already existing Study conductive functional study module in Jyväskylä College.</p> <p>The results of The Functional Study Module to Promote Studies and Encourage Students and the feedback from the students and the staff were utilized in this Thesis.</p>		
Keywords Empowerment, sociocultural animation, peer support, everyday skills, simulation		
Miscellaneous Attached forms		

SISÄLTÖ

1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet	3
2 Toiminnan mallintaminen / tuotteistaminen	4
3 Opintoja edistävä toiminnallinen jakso	6
3.1 Harkinnanpaikka – hanke yleisesti.....	7
3.2 Toiminnallisen jakson tarve.....	8
3.3 Toiminnallisen jakson tavoite.....	9
3.4 Toiminnalliselle jaksolle siirtymisen syyt	9
3.5 Toiminnallisen jakson opiskelijat	10
3.6 Toiminnallisen jakson puitteet	11
3.7 Toiminnallisen jakson toimintaperiaatteet.....	12
4 Opintoja edeltävän toiminnallisen jakson toimintaperiaatteet.....	14
4.1 Sosialipedagogiset ja sosiokulttuurisen innostamisen lähtökohdat	15
4.2 Vertaistuki	18
4.3 Voimaantuminen, valtaistuminen ja osallisuus.....	19
4.4 Sosiaaliset taidot ja syrjäytymisen riski.....	22
4.5 Arjen hallinnan taidot	24
4.5.1 Ruokailu	24
4.5.2 Uni	25
4.5.3 Arki ja talous.....	26
4.5.4 Vapaa-aika.....	27
5 Opintoja edistävän toiminnallisen jakson päättyessä.....	27
5.1 Henkilöstön palaute	29

	2
5.2 Opiskelijoiden palaute.....	30
6 Pohdinta	31
Lähteet	34
Liitteet	40
Liite 1.....	40
Liite 2.....	41
Liite 3.....	44
Liite 4.....	49
Liite 5.....	51
Liite 6.....	53
KUVIO 1. Kehittämistyön eteneminen Jämsää & Mannista mukaillen (2000).....	6
KUVIO 2. Vaihtoehtoja opintojen loppuunsaattamiseksi.	11
TAULUKKO 1. Voimavarat. Mukaillen Mäkinen, Raatikainen, Rahikka & Saarnio 2009, 119.....	15

1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet

Tämä opinnäytetyö on Jyväskylän koulutuskuntayhtymän toteuttaman, Jyväskylän ammattiopistossa Harkinnanpaikka – hankkeessa toteutetun Opintoja edistävän toiminnallisen jakson toiminnan kuvaus. Työskentelin hankkeessa jakson suunnittelijana ja ohjaajana syksyllä 2013, jolloin hankkeessa suunniteltiin ja toteutettiin kolme erilaisiin tarpeisiin vastaavaa toiminnallista jaksoa. Nämä jaksot olivat Attovalinnaisjakso, Ammattijakso ja Opintoja edistävä toiminnallinen jakso. Opinnäytetyössä ei siis ole varsinaista tutkimusongelmaa, sillä tarkoituksena on kuvata uutta, hankkeen yhteistyönä synnyttämää Opintoja edistävää toiminnallista jaksoa.

Opinnäytetyön toteuttamiseen on saatu lupa Jyväskylän ammattiopistolta. Opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata jakson toteuttamisen taustalla vaikuttaneet periaatteet sekä niiden hyödyntäminen käytännön työssä. Tarkoitus on myös todentaa teorioihin nojaten jakson tärkeys ja vaikuttavuus. Opinnäytetyössä hyödynnetään myös Opintoja edistävän toiminnallisen jakson opiskelijoiden ja henkilöstön nimettömänä antamaa palautetta. Sekä opiskelijoilta että henkilöstöltä on saatu tähän lupa. Jaksoa kehitetään edelleen ja toiminta jatkuu myös hankkeen päättymisen jälkeen erilaisin tavoittein ja toimintatavoin. Näiden erilaisten toteutustapojen välistä vertailua opinnäytetyö ei kuitenkaan kuvaile.

Opinnäytetyössä kuvaillaan Opintoja edistävää toiminnallista jaksoa ja siinä käytettyjä metodeja erilaisten teemojen kautta. Teemat vaikuttivat vahvasti koko jakson syntymiseen kantavina ajatuksina sekä toimintaan jakson aikana. Opinnäytetyön sisältö rakentuu käsitteistä voimaantuminen, sosiokulttuurinen innostaminen, asiakkaan kohtaaminen, sosiaalistuminen, vertaistuki sekä arjen hallinnan taidot. Opinnäytetyössä yhdistetään nämä termit toiminnallisen kuvaan. Opinnäytetyössä kuvaillaan myös mallintamisen ja osaamisen tuotteistamisen teorioita sekä kerrotaan toiminnan taustalla vaikuttaneesta toiminnan teoriasta. Lisäksi opinnäytetyössä kuvaillaan kantavien teemojen teoreettista puolta teemojen hyödyntämisen perustelemiseksi.

Opinnäytetyötä voidaan kutsua toiminnan mallinnukseksi tai tuotteistamiseksi. Toisaalta tutkimukseksi voidaan kutsua myös sitä, että omat kokemukset esitetään kirjallisesti (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 21). Kuten toiminnan mallinnuksessa, opinnäytetyössä kuvataan prosessi, analysoidaan sitä ja pyritään kuvaamaan toiminnan kehittämisen merkitys ja vaikutukset, jonka kautta työn prosessit jäsentyvät sekä mahdollistavat edelleen kehittämisen. Lisäksi opinnäytetyössä hyödynnetään asiakastyön kehittämisen teoriaa. Pohdintaosiossa tarkastellaan tiedon luotettavuutta sekä toiminnan eettisyyttä ja tarpeellisuutta.

Vaikka kysymyksessä ei ole varsinainen tutkimus, opinnäytetyössä hyödynnetään jaksolle kehittämieni haastattelu- ja palautelomakkeiden avulla kerättyä palautetta ja informaatiota jakson lopputuloksien kuvaamiseksi. Lisäksi ammattiopiston ja opiskelijoiden luvalla hyödynnetään tilastotietoja opiskelijoiden opintojen jatkumisen tai keskeyttämisen osalta. Näin saadaan esitettyä jakson aikaansaamia konkreettisia tuloksia.

2 Toiminnan mallintaminen / tuotteistaminen

Toiminnan toteuttamisen kuvaamista voidaan kutsua mallinnukseksi. Tällaisessa kirjallisessa prosessissa kuvataan mm. toiminnan eteneminen sekä palvelun sisältö. Mallinnusta voidaan hyödyntää resurssien käytön tarkoituksenmukaisuutta arvioi-
dessa. Toiminnan jatkuvuuden kannalta on hyvä mallintaa toiminta, jotta mahdollisten tukitoimien tarve selviää ja ongelmakohtista selvittäään. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2011.)

Sosiaali- ja terveysalalla palvelujen mallintamisella ja tuotteistamisella on yhteinen päämäärä: Palvelun ja palvelun tuottamisprosessin näkyväksi tekeminen, palvelun tuottamiseen vaadittavien voimavarojen ja kustannusten tarkastelu, luotettava tiedottaminen palvelusta ja sen sisällöstä, palvelun ja sen tuottamisprosessin laadun arviointi ja kehittäminen sekä palvelun siirtäminen ja toisintaminen yhdenmukaisena ja samoin periaattein muihin organisaatioihin (Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen

2011). Sosiaalialan asiakastyössä on kuitenkin hyvä muistaa, että tuloksen maksimoinnin sijaan asiakkaan auttaminen on tärkeintä (Sipilä 1999, 28–29).

Sosiaalialalla mallintamiseen ja tuotteistamiseen liittyy alakohtaisia piirteitä. Eräs näistä erityispiirteistä on vuorovaikutus, joka tapahtuu sosiaalialan ammattilaisen ja asiakkaan välillä. Olipa kyseessä aineeton tai aineellinen tuote, sosiaalialalla mallintaminen ja tuotteistaminen ovat asiakaskeskeisiä prosesseja ja ne tähtäävät asiakkaan hyvinvoinnin ja elämänhallinnan edistämiseen. (Jämsä & Manninen 2000, 24.)

Sekä mallintaminen että tuotteistaminen edistävät sosiaali- ja terveysalan laatuvaatimusten noudattamista (Jämsä & Manninen 2000, 9). Niillä pyritään määrittelemään, kehittämään ja kuvaamaan palvelua, jotta asiakas saisi palvelusta mahdollisimman suuren hyödyn (Sipilä 1999, 12). Lisäksi näin työntekijän tekemä työ saa näkyvyyttä (Sipilä 1999, 120) ja työntekijä voi helpommin kehittää, tutkia ja arvioida omaa työtään (Sosiaalikallega 2013).

Miksi toimintaa pitäisi ylipäätään mallintaa tai tuotteistaa? Mallintaminen ja tuotteistaminen ovat osa kehittämistoimintaa, jonka voidaan sanoa olevan olennainen osa työelämän kehittymistä ja muutosta (Toikko & Rantanen 2009, 13). Kaikenlainen kehittäminen tavoittelee muutosta parempaan tai tehokkaampaan toimintatapaan (Toikko & Rantanen 2009, 16). Onnistunut mallinnus tai tuotteistus lisää tarjotun palvelun uskottavuutta ja luotettavuutta ja voi parantaa organisaation imagoa (Savolainen 2012). Lisäksi onnistuessaan mallinnus tai tuotteistus päättyy levitettäväksi ulkoisille markkinoille (Toikko & Rantanen 2009, 87), vaikei rahallista hyötyä tavoiteltaisikaan. Asetettujen tavoitteiden toteutumista voidaan edistää mallintamalla ja tuotteistamalla sosiaalialan toimintoja sekä kansallisesti että kansainvälisesti (Jämsä & Manninen 2000, 26).

KUVIO 1. Kehittämistyön eteneminen Jämsää & Mannista mukailten (2000).

Tässä opinnäytetyössä kuvaillaan toiminnan taustalla vaikuttaneita metodeja ja teorioita, kuten sosiokulttuurista innostamista. Sosiokulttuurisesta innostamisesta kirjoittanut Leena Kurki kuitenkin toteaa, että sosiokulttuurisessa innostamisessa käytettyjä menetelmiä ei voi mallintaa, sillä yhteisötyötä ei voi suoraan siirtää toiseen yhteisöön. Innostamisessa käytetyt metodit nousevat yhteisöstä ja tavoitteista, joten ne muuttuvat yhteisön ja tavoitteiden muuttuessa (Kurki 2011, 59; Kurki 2000; 2008). Opinnäytetyössä on kuitenkin paljon sellaisia elementtejä, joita voi hyödyntää erilaisissa ympäristöissä ja pyrkimykseni onkin kuvata juuri tämä tietty, toteutettu toiminta. Opinnäytetyötä voidaan hyödyntää Opintoja edistävän toiminnallisen jakson edelleen kehittämisessä sekä sosiaalialan laajalla kentällä innoituksen lähteenä toiminnan kehittämiseksi.

3 Opintoja edistävä toiminnallinen jakso

Ammatillisen koulutuksen tavoitteena on antaa nuorelle ammattitaidon lisäksi eväitä elämään. Ammatillisen peruskoulutuksen lain ensimmäisen luvun viidennessä pykälässä todetaan: ”Koulutuksen tavoitteena on lisäksi tukea opiskelijoiden kehitystä hyväksi ja tasapainoisiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi sekä antaa opiskelijoille

jatko-opintojen, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja sekä tukea elinikäistä oppimista.” (L 1998/630, 5§.) Oppilaitoksen vastuu on siis suuri. Oppilaitokset huolehtivat opiskelijoiden hyvinvoinnista toteuttamalla opiskelijahuoltolakia. Tämä laki edellyttää yhteistyötä oppilaitoksen ja sosiaali- ja terveystoimen opiskeluhuoltopalveluiden viranomaisten välillä, jotta opiskeluhuolto olisi ”toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus” (L 2013/1287, 9§).

Opetus- ja kulttuuriministeriön vuosille 2012–2015 julkaisemassa lapsi- ja nuorisotyön kehittämissuunnitelmassa nousee esille kolme arvoa. Nämä arvot ovat osallisuus, yhdenvertaisuus ja arjenhallinta. Osallisuuden tunteen syntymiseen vaikuttavat osallistuminen ja vaikuttaminen, yhdenvertaisuus on samanarvoisuutta ja lapsiin ja nuoriin kohdistuvaan syrjintään puuttumista, arjenhallinta on vastuun ottamista omasta elämästä, taloudesta ja henkisestä hyvinvoinnista. (2012, 6-7.)

3.1 Harkinnanpaikka – hanke yleisesti

Harkinnanpaikka – hanke toteutettiin Jyväskylän koulutuskuntayhtymän hallinnoimana ESR-hankkeena 1.2.2012–31.12.2013. Hankkeessa osatoteuttajina toimivat Jyväskylän ammattiopiston ohella Nuorten taidetyöpaja ja Sovatek – säätiö. (Sovatek – säätiö n.d.) Toiminta perustui Jyväskylän koulutuskuntayhtymän strategiaan linjauksiin, joissa todetaan, että ohjaukselta vaaditaan ”laatua, tarvelähtöisyyttä, proaktiivisuutta sekä moniammatillista ohjausta” opiskelijan kokonaisvaltaisen kasvun ja kehityksen tueksi. Lisäksi Jyväskylän koulutuskuntayhtymä painotti vuonna 2013 yksilöllisiä ja yhteisöllisiä opetusmenetelmiä sekä oppimisympäristöjä sekä ohjauksen tehostamista. Näin ollen Harkinnanpaikka – hankkeen ohjaustoimintamallit kehitettiin toiminnallisten tavoitteiden mukaisiksi. (Euroopan sosiaalirahaston (ESR) rahoittaman projektin kuvaus 2013.)

Hankkeen tavoitteena oli luoda opiskelijahuollon ja opinto-ohjauksen menetelmiä, joiden avulla voidaan ehkäistä opinnoista eroamista ja opintojen keskeyttämistä toi-

sella opintoasteella. Tavoitteena oli myös tukea opiskelijaa opintojen loppuun saattamiseksi ja edistää työllistymistä uraohjauksen avulla. Hankkeessa luotujen ja kokeiltujen monipuolisten ohjaus- ja toimintamallien jalkauttaminen ohjaushenkilöstölle vahvistaa asiantuntijuutta ja mallien hyödyntäminen mahdollistaa opiskelijalle tarvittaessa joustavan siirtymän alalta toiselle. Hankkeessa kiinnitettiin huomiota myös opintojen keskeyttämiseen ja keskeytykseltä palaamiseen. Hankkeessa pyrittiin tiivistämään moniammatillista syrjäytymisen ehkäisemiseksi tehtävää työtä, jotta nuori saataisiin pysymään ohjauspalveluiden parissa (Euroopan sosiaalirahaston (ESR) rahoittaman projektin kuvaus 2013). Lisäksi Harkinnanpaikka-hankkeen tavoitteena oli vahvistaa ohjaushenkilöstön asiantuntijuutta ja kehittää uusia menetelmiä, jotka toteutettiin hankkeen kuluessa, henkilöstön työkaluiksi (Jyväskylän ammattiopisto n.d.).

3.2 Toiminnallisen jakson tarve

Opintoja edistävä toiminnallinen jakso syntyi vastaamaan Harkinnanpaikka – hankkeen ohjauspysäkillä havaittuun kuntouttavan toiminnan tarpeeseen. Todettiin, että opiskelijakirjossa on opiskelijoita, jotka hyötyisivät toiminnallisesta jaksosta, joka antaisi heille hengähdystauon opinnoista, harkinta-aikaa tai tarjoaisi ns. pehmeän laskun opintoihin palatessa.

Harkinnanpaikan toiminnalliselle jaksolle osallistuvien nuorten Ammattiopiston opiskelijoiden lähtötilanteet jaksolle tultaessa olivat moninaiset. Kaikkien koulussa jaksaminen oli vaakalaudalla eri syistä. Toiminnalliselle jaksolle valikoitumisen perusteena olivat esimerkiksi pitkältä sairauslomalta palaaminen, pitkälliset poissaolot kuluvalta syksyltä tai pidemmältä ajalta, jaksamisen ongelmat, mielenterveyden ongelmat tai sosiaalisten tilanteiden pelko.

Toimintaa pyrittiin kehittämään sellaiseksi, että opiskelijoiden koulukuntoisuus parantuisi jakson aikana. Omia voimavaroja ja vahvuuksia tuettiin ja pohdittiin toimin-

nan ohessa. Opiskelijat olivat mukana toiminnassa yhden työjärjestysjakson ajan (23.9.–7.11.2013).

3.3 Toiminnallisen jakson tavoite

Yleisenä tavoitteena oli saada opiskelijat palaamaan takaisin oman ryhmänsä opintosuunnitelman mukaisiin opintoihin Jyväskylän ammattiopistossa. Jakson aikana keskityttiin opiskelijoiden kokonaisvaltaiseen hyvinvoinnin lisäämiseen. Toiminnan kuntouttava luonne pyrki edistämään sosiaalisia taitoja, voimaantumista, osallisuutta, ryhmäytymistä ja sosiaalisten tilanteiden sietokykyä sekä arjen hallinnan taitoja.

Jakson aikana pyrittiin myös varmistamaan, että opiskelijoilla on tukea myös koulun ulkopuolella. Esimerkiksi hoidolliset asiakassuhteet ja mahdolliset etsivän nuorisotyön tekijät tms. tukijoukot ovat itsenäistymisen vaiheessakin nuorelle erittäin tärkeitä.

Jokainen nuori sai myös itse määrittellä omat tavoitteensa, jotka kirjattiin jakson alussa. Tavoitteet vaihtelivat opiskelijakohtaisesti. Jaksamisesta johtuvista syistä suurin osa asetti tavoitteekseen päivittäisen osallistumisen toimintaan ja lisäksi ilmoittaa itse, mikäli ei päässyt mukaan toimintaa. Näiden itse asetettujen tavoitteiden saavuttamisen perusteella voitiin opiskelijalle myöntää enimmillään neljä opintoviikkoa, jotka sijoitettiin opintokortissa vapaasti valittaviin opintoihin.

3.4 Toiminnalliselle jaksolle siirtymisen syyt

Toiminnalliselle jaksolle valikoituneiden opiskelijoiden opinnot eivät olleet edistyneet opintosuunnitelman mukaisesti. Syinä olivat terveydelliset syyt, motivaatiopula, konfliktit koulussa ja vapaa-ajalla kuten koulukiusaaminen tai yhteishaun odottaminen alan vaihtoa ajatellen. Toiminnallinen jakso sopi kuntouttavan luonteensa vuoksi hyvin opiskelijalle, jonka opintoja vaikeutti esim. jaksamisvaikeus.

3.5 Toiminnallisen jakson opiskelijat

Jaksolle valikoitui Jyväskylän ammattiopistosta yli ammatillisten yksiköiden kolme- toista opiskelijaa opinto-ohjaajien ja kuraattorien avulla. Opintoja edistävän toiminnallisen jakson ryhmänohjaaja teki lopullisen valinnan jaksolle hyväksymisestä tavattuaan opiskelijan. Samalla nimettiin opiskelijalle niin kutsuttu Ammattiopiston vastuuhenkilö (kuraattori tai opinto-ohjaaja), johon toiminnallisen jakson ohjaaja oli opiskelijan asioiden merkeissä yhteydessä jakson aikana sovitulla tavalla.

Opiskelijat tulivat toiminnalliselle jaksolle kaikista kolmesta Jyväskylän Ammattiopiston ammatillisesta yksiköstä; Tekniikka ja liikenne – yksiköstä, Hyvinvointi ja kulttuuri – yksiköstä sekä Kauppa ja palvelut – yksiköstä. Ikäjakaumaltaan opiskelijat ovat 17 – 22 – vuotiaita. Kenelläkään ei ollut taustallaan ammatillista tutkintoa. Toiminnallisen jakson opiskelijoiden suoritettujen opintojen määrä jakson alussa vaihteli 1-97 opintoviikon välillä. Näin ollen kaikilla opiskelijoilla oli mahdollisuus hyötyä toiminnallisen jakson tarjoamasta opintoviikkojen suoritusmahdollisuudesta.

Kaikkien opiskelijoiden opinnot olivat venyneet, ja joidenkin opinnot eivät olleet käynnistyneet oikeastaan lainkaan. Osalla toiminnallisen jakson opiskelijoista oli jaksolle tulonsa taustalla terveydellisiä syitä, osalla taas motivaatio-ongelmia.

KUVIO 2. Vaihtoehtoja opintojen loppuunsaattamiseksi.

3.6 Toiminnallisen jakson puitteet

Toiminnallinen jakso toimi Harjun kampuksella sijaitsevan asuntolarakennuksen vapaa-ajan tilassa. Tila on toiminnalliselle ryhmälle erityisen toimiva, sillä siellä on paljon tilaa ja erilaisia oppimisympäristöjä voi myös toteuttaa samassa tilassa. Esimerkiksi elokuvien katselemista varten on oma, äänieristetty tilansa, mikä mahdollistaa muun toiminnan samanaikaisesti elokuvankatselun kanssa.

Jakson ohjaajuudessa korostui moniammatillisuus. Jakson pääasiallisen ohjaajan lisäksi opiskelijoiden kanssa mukana toiminnassa oli toinen ohjaaja kolmena päivänä viikossa sekä opinto-ohjaaja kerran viikossa. Lisäksi jaksolla vieraili lähes viikoittain seurakunnan erityisnuorisotyöntekijä vapaaehtoisena ohjaajana.

Ennen jaksoa Harkinnanpaikan moniammatillinen tiimi oli suunnitellut jakson aikana toteutettavan ohjelman summittaisesti. Tarkemman ohjelman suunnittelin itse ja hyväksyin suunnitelmani tiimillä. Pääasiallisesti viikko-ohjelma rakentui vierailujen tai vieraiden varaan. Jokaisella viikolla oli 1-2 erityisempää päivää, jolloin usein pois-

tuimme koulun alueelta tutustumaan johonkin erilaiseen toimintaan ja toimijoihin. Nämä vierailut olin pyrkinyt järjestämään siitä näkökulmasta, että jokainen opiskelija voisi hyötyä niistä jollain tavalla.

Toiminta Opintoja edistävällä toiminnallisella jaksolla muokkautui opiskelijoiden toimintakykyisyyden mukaan. Vaikka jaksolle oli luotu etukäteen tietynlaiset valmiit puitteet, pyrin kuitenkin ottamaan opiskelijat mukaan päätöksentekoon. Jokaisen päivän aloitimme keskustellen. Tämän tarkoituksena oli tunnustella tunnelmia ja antaa jokaiselle mahdollisuus kertoa mieltään painavista asioista tai vaihtoehtoisesti jakaa positiivisia tuntemuksiaan ryhmän kanssa. Toisaalta tarkoitus oli myös valmistaa kaikki paikallaolijat tulevan päivän tapahtumiin, mikäli niistä oli jo sovittu. Jos sovittua ohjelmaa ei ollut, keskustelimme vaihtoehtoista. Halusin tarjota nuorille turvallisen ympäristön myös ”olla tekemättä mitään” turvallisten aikuisten läsnä ollessa.

3.7 Toiminnallisen jakson toimintaperiaatteet

Opintoja edistävä toiminnallinen jakso perustui vahvasti asiakaslähtöiselle ajattelulle. Asiakaslähtöisyys painottaa työntekijän ja asiakkaan yhdenvertaisuutta (Oksanen 2014, 51). Asiakaslähtöisessä työssä katsotaan olevan seitsemän elementtiä, jotka vaikuttavat työskentelyyn. Nämä elementit ovat

- kumppanuus
- luottamuksen rakentaminen
- autonomisuuden ja ainutlaatuisuuden hyväksyminen
- osallistumisen tukeminen
- kunnioittaminen ja arvostaminen
- valintojen mahdollistaminen
- valta asiakkaalla (Hautala, Hämäläinen, Mäkelä & Rusi-Pyykönen 2011, 91; mukailen Sumsion 2010).

Toiminnallisen jakson ohjaajana pyrin ottamaan nämä seitsemän elementtiä huomioon sekä jakson suunnittelussa että jakson aikana. Kouluympäristö sekä resurssit toivat omat haasteensa työskentelyyn.

Elämänlaadun on todettu parantuvan osallistuttaessa tarkoituksenmukaiseen ja merkitykselliseen toimintaan (Hautala, Hämäläinen, Mäkelä & Rusi-Pyykönen, 2011, 14; Hammell 2008). Se, että toiminnalla on selkeä päämäärä edesauttaa ihmistä jatamaan toimintaa. Itsestään selvänä ei kuitenkaan voida pitää uuden toiminnan löytymistä. (Hautala, Hämäläinen, Mäkelä & Rusi-Pyykönen 2011, 23) Toimintaa ei pidä sekoittaa tekemiseen, sillä ”toimintaan liittyy aina tarkoitus ja merkitys” (Hautala, Hämäläinen, Mäkelä & Rusi-Pyykönen 2011, 26). Tekeminen voi olla päämäärätöntä, mutta toimiminen tähtää aina johonkin.

Toiminnallisella jaksolla pyrittiin tarjoamaan opiskelijoille motivoivaa tekemistä, joka herättelisi ajattelemaan omaa elämää ja toimimaan sen hyväksi. Koska aikuistumisen ja itsenäistymisen kynnyksellä oleville opiskelijoille tuntui olevan melko vähän vapaa-ajan toimintoihin liittyvää tekemistä, erilaisia vapaa-ajan vähemmän tunnettuja vaihtoehtoja Jyväskylän alueella pyrittiin tekemään nuorille tutuiksi. Nuoren kasvaessa ja perheen merkityksen vähentyessä erilaiset yhteisöt tulevat nuorelle entistä tärkeämmiksi (Hautala, Hämäläinen, Mäkelä & Rusi-Pyykönen 2011, 36; esim. Nurmi ym. 2010).

Ennen jaksoa ohjaaja laati yhdessä opiskelijoiden kanssa henkilökohtaiset tavoitteet jakson ajalle. Opiskelijat saivat tavoitteisiinsa päästessään enimmillään 4 opintoviikkoa, jotka sijoitettiin vapaasti valittaviin opintoihin. Mikäli opiskelijoiden henkilökohtaisiin tavoitteisiin kuului rästitehtävien tekeminen jakson aikana, oli se mahdollista. Lisäksi opiskelijat allekirjoittivat tiedonsiirtolupalomakkeen (liite 1.), jotta toiminnallisen jakson henkilöstö kykeni tarvittaessa olemaan yhteydessä opiskelijoihin tukiverkostoihin ja kotiväkeen.

Opiskelijat olivat mukana jakson toiminnallisten sisältöjen suunnittelussa. Tämän tarkoituksena oli osallistaa, vastuuttaa ja sitouttaa opiskelijat toimintaan. Jakson sisältö painottui toiminnalliseen, voimaannuttavaan, kuntouttavaan ja sosiaalistumista tukevaan yhteiseen toimintaan. Vertaistuellalla oli jaksolla iso rooli. Jaksolla pyrittiin parantamaan opiskelijoiden arjenhallinnan taitoja sekä varmistettiin, että opiskelijoiden tukiverkostot olivat kunnossa. Opiskelijat saivat ohjaajalta yksilöllistä ohjausta pienryhmässä, jolloin aikaa jäi enemmän henkilökohtaisiin keskusteluihin. Pienryh-

mässä opiskelijoiden ja ohjaajien välille syntyy nopeasti luottamussuhde, jolloin opiskelijoita askarruttavista aroistakin aiheista oli helppo keskustella. Pienessä joukossa ryhmäytyminen oli luontevaa ja vertaistuki lähellä. Opiskelijat saivat huomata, että hänet hyväksytään ryhmään omana itsenään, jolloin heidän oli helpompaa suhtautua samoin muihin ryhmän jäseniin.

Jakso toteutettiin ajalla 23.9.2013 - 7.11.2013, eli ammattiopiston toisen työjärjestysjakson aikana. Toimintaan oli varattu neljä päivää viikosta (maanantai, tiistai, torstai ja perjantai). Toimintaa päätettiin toteuttaa vain neljänä päivänä viikossa, sillä todettiin, että opiskelijat tarvitsivat voimaantumispäivän jaksakseen pysyä mukana toiminnassa. Aamun aloitusajankohta jätettiin avoimeksi, sillä toivoimme opiskelijoiden itsensä esittävän toiveita siitä. Opiskelijoiden toiveesta päädyimme aloittamaan toiminnan pääsääntöisesti kymmeneltä. Toiminnan edetessä päivien pituudeksi muodostui kolmesta viiteen tuntia, opiskelijoiden jaksamisesta riippuen. Toiminnan runko jätettiin väljäksi, jotta opiskelijoiden omia toiveita voitaisiin toteuttaa mahdollisuuksien ja resurssien rajoissa. Lisäksi ohjelman väljyydellä taattiin mahdollisimman monen opiskelijan jaksaminen jaksolla.

Jakson jälkeen opiskelija saattaen ohjattiin seuraavaan vaiheeseen. Niveltiedon siirtyminen ammattiopiston vastuhenkilöltä jakson ohjaajalle ennen jakson aloittamista oli ensisijaisen tärkeää, jotta jakson onnistuminen taattiin opiskelijan kannalta.

4 Opintoja edeltävän toiminnallisen jakson toimintaperiaatteet

Jokainen ihminen on yksilö, mutta meillä kaikilla on olemassa samat voimavarat; fyysiset, sosiaaliset ja psyykkiset voimavarat. Opintoja edistävällä toiminnallisella jaksolla opiskelijat pyrittiin kohtaamaan kokonaisvaltaisesti jokaisen voimavaraisuutta korostaen. Omat voimavarat jäävät helposti huomioimatta, sillä ne ovat tavallisia ja huomaamattomia asioita. Omien voimavarojen huomioiminen on voimaannuttava kokemus. (Oksanen 2014, 162.)

TAULUKKO 1. Voimavarat. (Mukaillen Mäkinen, Raatikainen, Rahikka & Saarnio 2009, 119.)

	IHMINEN	YMPÄRISTÖ
FYYSISET VOIMAVARAT	Terveys Ikä ja yleiskunto	Palvelut lähellä Koti kunnossa
SOSIAALISET VOIMAVARAT	Sosiaaliset taidot	Tuki ihmissuhteista
PSYKKISET VOIMAVARAT	Kognitiiviset taidot Motivaatio Itsetuntemus Tunnetaidot	Asumisympäristö Kulttuuritarjonta

4.1 Sosiaalipedagogiset ja sosiokulttuurisen innostamisen lähtökohdat

Sosiaalipedagoginen työ eli sosiaalinen nuorisotyö tapahtuu usein projektiluonteisena toimintana vastaamaan käytännön työssä kohdattuihin tarpeisiin (Linnossuo 2003, 11). Se on luonteeltaan sekä soveltavaa että käytännöllistä työtä ja se pyrkii ehkäisemään yhteiskunnan ulkopuolelle jäämistä (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka & Saarnio 2009, 108). Sosiaalinen nuorisotyö on asiakaslähtöistä ja tapahtuu nuorten omissa toimintaympäristöissä, kuten koulussa, kotona tai vapaa-ajan ympäristöissä. Se on intensiivistä ja pitkäjänteistä ja työssä korostuu moniammatillisuus. Sosiaalisen nuorisotyön tavoitteena on integroida nuori lähiyhteisöön ja yhteiskuntaan ja sen avulla pyritään tarttumaan ajankohtaisiin, nuoria koskettaviin yhteiskunnallisiin ongelmiin, kuten koulunkäyntivaikeuksiin, päihdeongelmiin tai häiriökäyttäytymiseen. Sosiaalinen nuorisotyö on syrjäytymistä ennaltaehkäisevää ja korjaavaa työtä. (Linnossuo 2003, 12.)

Sosiaalisen nuorisotyön on tarkoitus luoda nuorelle turvallinen suunnitelmaa tulevaisuutta silmällä pitäen niin, että projektin aikana saatu tuki kantaa vielä projektin päätyttyäkin. (Linnossuo 2003, 9.) Tähän pyrittiin myös toiminnallisella jaksolla. Vaikka jakso oli erittäin intensiivinen ja verrattain lyhyt, jokaiselle nuorelle laadittiin henkilökohtainen suunnitelma jatkoa ajatellen.

Sosiaalipedagoginen työ korostaa toiminnallisuutta, yhteisöllisyyttä sekä elämyksellisyyttä ja siinä käytetään vaihtelevia työmuotoja (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka & Saarnio 2009, 110).

Sosiaalinen nuorisotyö perustuu nuorten ja työntekijöiden luottamukselliseen vuorovaikutukseen toiminnallisia menetelmiä käyttäen. Voimaannuttava toiminta tapahtuu sekä yksilö- että ryhmätasolla. Aikuisen rinnalla kulkeminen tukee nuorta hänen matkallaan kohti aikuisuutta. (Linnossuo 2003, 6-7.)

Sosiokulttuurinen innostaminen on hyvä metodi, kun halutaan voittaa inhimillisiä ja sosiaalisia vaikeuksia (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka & Saarnio 2009, 114). Sosiokulttuurista innostamista voidaan toteuttaa monella eri tapaa. Oleellista on osallistuminen ja vuorovaikutuksen aikaansaaminen. Tässä menetelmässä ryhmän ohjaaja toimii motivoijana, rohkaisijana ja organisoijana, joka järjestää toiminnan mahdollistavat puitteet. (Kurki 2011, 52–53.) Sosiokulttuurista innostamista pidetään yleensä yhteistyönä. Mikään ei kuitenkaan estä sen periaatteiden hyödyntämistä pienemmissä ryhmissä. Se, että innostamista toteutetaan eri tavoin, ei kuitenkaan merkitse sitä, että innostaminen olisi päämäärätöntä toimintaa – päinvastoin.

Leena Kurki (2011, 54–55; Merino 1997, 41–53; vapaasti mukaillen Kurki 2000a, 24–28) on määritellyt sosiokulttuurisen innostamisen sisältämät elementit seuraavasti:

1. Innostaminen pyrkii luomaan ja vahvistamaan sosiaalista muutosta
2. Innostaminen luo ja vahvistaa itsenäisiä sosiaalisia ryhmiä ja toimivia ryhmäprosesseja
3. Innostamisen sosiaaliset käytännöt saavat aikaan ”aloitteellisuutta, osallistumista ja toimintaa sekä sen merkityksen pohdintaa”

4. Innostaminen perusta on suunniteltu ja päämäärätietoinen toiminta

Innostamisessa ei ole sille ”korvamerkittyjä” tapoja innostaa, vaan tapoja ja menetelmiä on monia (Kurki 2011, 50).

Sosiokulttuurisen innostamisen keinoin pyrittiin myös vaikuttamaan osallisuuteen aktivoimalla opiskelijoita Opintoja edistävällä jaksolla. Sosiaalinen ulottuvuus on suuri osa sosiokulttuurista innostamista (Kurki 2011, 62). Nuorten kanssa työskennellessä heidän aloitteellisuuttaan pyritään herättelemään. On tärkeää huomioida osallistujien toiveet ja pohtia yhdessä, mitä haluaisimme tehdä (Kurki 2011, 62). Sosiokulttuurisessa innostamisessa ryhmän ohjaaja osallistuu ryhmän toimintaan. Nuorten ja ohjaajan välisen suhteen tulisi perustua tasavertaiseen dialogiin. Kouluympäristössä työskennellessä tämä asettaa omat haasteensa, mutta sosiokulttuurinen innostaminen korostaa kuitenkin aitoja ”pedagogisia suhteita”, jolloin ohjaaja antaa nuorelle tilaa kun hän on löytänyt omat voimavaransa. (Kurki 2011, 63.)

Sosiokulttuurisen innostamisen lähtökohtana on yksilö – persoonallinen ja ainutkertainen henkilö. Persoonallista kehitystä tulee tukea ja ymmärtää jokaisen luontainen avoimuus sekä tarve kommunikaatioon. Ohjaajan vastuulla on varmistaa kohtaamiset niin, että spontaanillekin kommunikoinnille on tilaa, sillä ihminen on perusluonteeltaan myös yhteisöllinen. Kun kommunikoimme, syntyy yhteisyyden kokemus. (Kurki 2011, 64–65.)

Opintoja edistävällä toiminnallisella jaksolla pyrittiin persoonan kehittymisen monipuoliseen tukemiseen. Tätä kehitystä tuettiin keskusteluin. Keskustelu on erinomainen itsetuntemuksen ja itsereflektion kehittämisen väline. Keskustellessa jokaisen on otettava kantaa ja perusteltava omia ajatuksiaan. Keskustellessa erilaiset näkökulmat törmäävät helposti yhteen, joten keskustelijoiden on oltava valmiita muuttamaan käsityksiään ja näin ollen havaitsemaan oman ajattelumaailmansa rajoittuneisuuden ja syntyä tarve ajatella uudelleen, eri tavalla (Räsänen 2006, 340–341).

4.2 Vertaistuki

Vertaistuen määritelmä voisi olla seuraavan lainen: Vertaistuki on samankaltaisessa elämäntilanteessa olevien ihmisten omaehtoista, yhteisöllistä ja keskinäistä tukea. Se, että pääsee jakamaan kokemuksensa vertaisensa kanssa, helpottaa pelkoja ja masentuneisuutta. Yksinäisyyden tunteen jakaminen vertaisen kanssa voi olla hyvin merkityksellinen kokemus. (Mielenterveyden keskusliitto n.d.) Nuorilla on perheen lisäksi tärkeää olla vertaisryhmä - joukko suurin piirtein saman ikäisiä nuoria (Antikainen 1998, 154).

Nuoret kokevat usein erilaisia voimakkaita tunteita, kuten pelkoa, vihaa, ahdistuneisuutta. Mikäli heillä ei ole vertaisiaan rinnallaan, he kokevat jäävänsä yksin tunteiden myllerryksen keskelle (Cowie 2000, 5). Nuorten käyttäytymisen ja asenteiden omaksumisessa suuressa roolissa ovat sosialisatio ja sosiaaliset oppimisprosessit (Cowie 2000, 7; Fry & Fry 1997), jotka eivät toteudu nuoren jäädessä yksin. Ryhmässä jaetut kokemukset voivat synnyttää ns. normaaliuden kokemuksen, kun nuori huomaa, ettei hän olekaan ainoa, joka kamppailee asioiden kanssa. Toisten löytämät ratkaisut luovat toivoa omankin tilanteen selviämiseen (Savukoski & Kauramäki 2004, 128; Vilén ym, 2002, 202–204).

Katja Lamberg on kirjoittanut omasta kokemuksestaan masentuneisuuden kanssa kamppaillessaan. Hän toteaa, että hän sai paljon apua monesta eri suunnasta, mutta vasta vertaistuen löytyminen sai hänet toipumisen tielle. Kun vertainen jakoi omat kokemuksensa, sai se Lambergin päättämään, että kyllä hänkin ”pystyy, jaksaa ja kykenee”. Hän kokee, että vertaistuen piirissä jokaisella on vapaus olla se mitä on – oma itsensä. (Lamberg 2012, 72–73.)

Missä tahansa ryhmässä ja ketkä tahansa voivat kokea vertaisuutta. Vertaistuen kokeminen ja vertaisen löytyminen on kuitenkin aina henkilökohtainen kokemus. Kaksi ihmistä voi kokea toisensa tärkeäksi, koska heillä on kokemus vaikkapa samasta sairaudesta. Toisaalta toiset samaa sairautta potevat voivat kokea vertaisuutta asuinpaikan tai sukupuolen perusteella. Vertaisuus on siis subjektiivinen kokemus (Mental health institute 2012, 7).

Vertaisuuden mahdollisuus tehtiin nuorille selväksi jo heidän saapuessaan ensimmäiseen tapaamiseen työnohjaajan kanssa. Kaikille kerrottiin yleisesti perusteet Opintoja edistävälle jaksolle valikoitumisen jaksolle valikoitumisen takana. Opiskelijoille kerrottiin, että jokainen on omista lähtökohdistaan tervetullut ja tarpeellinen osa ryhmää, jossa voi kokea vertaisuutta.

Useat toiminnallisen jakson nuorista olivat vieraantuneet omasta opiskeluryhmästään pitkien poissaolojen vuoksi. Heille oli tärkeää saada tuntea kuuluvansa ryhmään. Nuori voi pitää itseään poikkeustapauksena, mutta vertaistuki auttaa huomaamaan, ettei näin olekaan (Mattila 2014, 203). Ryhmään kuuluminen on nuorelle myös väline kehittää itsetuntemustaan, sillä se on itsetuntemuksen edellytys. (Linnossuo 2003, 16.)

Jaksolle valikoituneet nuoret saivat jakson aikana toisiltaan, vertaisiltaan tukea - vertaistukea. Joukkoon kuulumisen tarve oli monella suuri, sillä oma opiskeluryhmä koettiin kaukaiseksi pitkien poissaolojaksojen takia. Jakson opiskelijat jakoivat samoja kokemuksia jakson aikana ja saivat näin kokea yhteenkuuluvuuden ja ryhmään kuulumisen tunteita. Samankaltaisessa elämäntilanteessa olevien nuorten kohtaaminen, joukkoon kuulumisen tunne ja yhteisen ajan viettäminen on nuorelle tarve (Hautala, Hämäläinen, Mäkelä & Rusi-Pyykönen 2011, 50–51), johon toiminnallinen jakso omalta osaltaan pyrki vastaamaan – ja tulevaa ajatellen rohkaisemaan.

4.3 Voimaantuminen, valtaistuminen ja osallisuus

Voimaantumista, englannin kielen ”empowerment”-käsitettä voisi lyhyesti kuvailla niin, että se on omien voimavarojensa löytämistä ja vastuun ottamista omasta elämästään (Terveysnetti). Voimaantumista käytetään useita erilaisia käsitteitä. Näistä Juhani Räsänen mainitsee käytettävän omavoimaistumisen, omavoimaisuuden, täysivaltaistumisen, valtaistumisen, valtauttamisen, valtautumisen sekä voimavarautumisen käsitteitä (Räsänen 2006, 10; Siitonen 1999). Näillä käsitteillä on mielestäni sävyeroja. Esimerkiksi valtaistumisen käsite tarkoittaa mielestäni sitä, että henkilö

ymmärtää voivansa tehdä valintoja omaa elämäänsä koskien, saa äänensä kuuluviin kun taas voimaantuminen on henkilökohtainen kokemus siitä, että hallitsee omaa elämäänsä koko-naisvaltaisesti. Käytän opinnäytetyössäni termiä voimaantuminen, joka nimettiin yhdeksi toiminnallisen opintoja edistävän jakson päätavoitteiksi jo suunnitteluvaiheessa. Voimaantumisen ajattelen Liisa Hokkasen tavoin olevan sekä monitahoinen prosessi että päämäärä (Hokkanen n.d.). Eräs Hokkasen määritelmistä sopisi myös kuvaukseksi siitä, miten koen voimaantumisen käsitteen. Tämän määritelmän mukaan voimaantuminen mahdollistaa yksilön, ryhmän ja yhteisöjen vaikuttamisen omiin elinolosuhteisiinsa, parantaa elämän laatuaan, saavuttaa pyrkimyksiään ja auttaa muita näissä samoissa tavoitteissa (Hokkanen n.d.; Adams 1996, 5), joten käsitystäni voimaantumisesta voisi pitää voimaantumisen ja valtaistumisen yhdistelmänä.

Voimaantuneen ihmisen vastakohta on esimerkiksi masentunut, loppuun palanut tai elämönhallinnan menettänyt henkilö. Tällaisesta voimattomuudesta voi päästä eroon kun voimaantumista lähdetään rakentamaan tietoisella ajattelulla sekä tietoisilla valinnoilla (Räsänen 2006, 92). Tärkeää on ymmärtää, että jokaisella yksilöllä on voima ja valta vaikuttaa omaan elämäänsä (Räsänen 2006, 95). Kun psyyke vahvistuu, se johtaa myös ulkoisen elämönhallinnan vahvistumiseen (Savukoski & Kauramäki 2004, 125; Poutanen 2000, 63,65).

Nuoruusvuosina ihminen elää murrosvaihetta irtautuessaan lapsuuden kodistaan itsenäiseen elämään. 12/14–22 ikävuoden välillä koetaan paljon tunteita, kuten ehdottomuutta, epäilyä ja kapinaa sekä etsitään totuutta (Räsänen 2006, 174). Tässä ikävaiheessa ”elämän perusteemat asettuvat paikoilleen tai sitten ei” (Räsänen 2006, 174). Olennainen kehitystehtävä nuoruudessa on omista vanhemmista irrottautuminen. Tässä tehtävässä ryhmään kuulumisen ja ikätoverit ovat suuri apu. (Pohjonen & Harra 2003, 29.)

Identiteetin kehitys on suuressa roolissa voimaantumista ajatellen. Vastausta siihen kuka olen, ei voi löytää vain omasta itsestään, vaan tähän tarvitaan vuorovaikutusta muiden ihmisten kanssa (Räsänen 2006, 166). Ryhmässä toimiminen mahdollistaa

itsetutkiskelun, jonka avulla omien tapojen, ajattelun, kommunikoinnin, havaitsemisen ja toiminnan tiedostaminen helpottuu (Linnossuo 2003, 16).

Voimaannuttavan työn lähtökohtana on se, että pyritään tukemaan jo olemassa olevia vahvuuksia ja suuntaamaan ihmisen katse tulevaisuuteen hänen omien vahvuuksiansa pohjalta. Tärkeätä on selvittää asiakasta motivoivat seikat: ”Mitä hän todella haluaa ja minkä puolesta hän on valmis työskentelemään”. (Savukoski & Kauramäki 2004, 128)

Ennen toiminnallisen jakson alkamista haastattelin jokaisen nuoren yksilökohtaisesti käyttäen apuna kehittämäni haastattelulomaketta (liite 2). Pyrin pitämään haastattelutilanteen keskustelunomaisena ja rentona kohtaamisena. Haastattelun tarkoituksena oli yleisten tietojen selvittämisen lisäksi tutustua nuoreen alustavasti, jotta toiminnalliselle jaksolle osallistuminen olisi nuorille mahdollisimman helppoa. Lisäksi tarkoituksena oli selvittää nuoren tukiverkostot ja mahdollisten hoitokontaktien toimivuus ja olemassaolo. Halusin myös kertoa jokaiselle nuorelle henkilökohtaisesti, mitä jakso tulisi sisältämään ja määritellä jokaisen nuoren henkilökohtaiset tavoitteet hänen kanssaan jaksoa ajatellen. Se, että opiskelija sai kuulla jo ennen jaksoa voivansa vaikuttaa jakson ohjelmaan, oli selvästi tärkeää jokaiselle. Tärkeää oli myös kertoa, että jokaisella jaksolle osallistuvalla nuorella on omat syynsä osallistua jaksolle. Halusin, että jokaisen on turvallista tulla mukaan toimintaan, eikä kenenkään tarvitsisi arvuutella, mitä on tulossa.

Toiminnallisella jaksolla keskustelimme päivittäin. Tämä oli tietoinen valinta, sillä koin, että opiskelijoille on hyvä järjestää aikaa puhua heitä mietityttävistä aiheista kiireettä. Jokainen aamu aloitettiin keskustelulla. Keskustelimme aamun tunnelmista sekä edellisen päivän tapahtumista niin koulussa kuin vapaa-ajalla. Jokainen osallistui keskusteluun omalla panoksellaan. Ohjaajana minun tehtäväni oli huomioida myös vetäytyvämmät opiskelijat ja tehdä heille tilaa keskustelussa. Koin, että jokaisen oli tärkeää päästä kertomaan omin sanoin omista ajatuksistaan.

Usein pidimme vapaamuotoisen keskusteluhetken myös päivän päätteeksi. Keskustelimme päivän tapahtumista tai muista mieltä askarruttavista aiheista. Spontaaneja

keskusteluja käytiin toki myös pitkin päivää - välillä koko ryhmän kesken, välillä yksityisemmin.

Esimerkkinä voimaantumisharjoituksista kerrottakoon kehumisharjoitus. Tässä tehtävässä asetuimme istumaan ympyrän muotoon. Jokaisella nuorella oli kynä ja paperi. Kaikkia ohjeistettiin kirjoittamaan paperille kolme asiaa, jossa hän itse on hyvä. Kun kaikki olivat valmiita, paperi annettiin vasemmalla puolella istuvalle nuorelle, joka luki nämä kehut niiden kirjoittajalle kaikkien kuunnellessa. Vaikeus tässä harjoituksessa oli nuorten hankaluus keksiä mitään hyvää itsessään tai osaamisessaan. Rohkaisevan keskustelun ja vinkkien johdattamana jokainen sai lopulta jotakin kirjoitettua. Ääneen toiselle lukeminen oli odotettua helpompaa, sillä jokainen sai kehua naapuriaan tämän omilla sanoilla. Ilo ja tyytyväisyys näkyivät tehtävän jälkeen kaikkien kasvoilta: Minä osaan, olen hyvä!

4.4 Sosiaaliset taidot ja syrjäytymisen riski

Sosiaaliset taidot tarkoittavat taitoa olla muiden ihmisten kanssa. Ne eivät ole synnynäisiä taitoja, vaan ne opitaan kasvatuksen ja kokemuksen kautta. Ryhmässä toimiminen, ystävyys ja viestintä vaativat kaikki sosiaalisia taitoja. (Nyyti ry, 2014.)

Jokaisella meistä on kaipuu sosiaaliseen kanssakäymiseen toisten kanssa. Jos nuori ei tunnista itsessään tätä kaipuuta, hän voi ajatella, ettei hän viihdy ryhmässä tai että hän selviää hyvin yksinkin. Tällöin nuoren sosiaalinen elämänpiiri alkaa kutistua ja nuori voi ajatella, että se on hänen väistämätön kohtalonsa. Ryhmien ulkopuolille jääminen ja yksinäisyys kuitenkin altistavat masennukselle. (Mattila 2014, 197.) Sosiaaliset pelot voivat aiheuttaa myös sosiaalista kömpelyyttä. Nuoresta voi tuntua, että hän epäonnistuu kerta toisensa jälkeen. Häpeän ja huonommuuden tunteet tulevat tutuiksi ja voivat johtaa itsehalveksuntaan ja masennukseen. (Mattila 2014, 200.)

Nykyisin puhutaan paljon nuorten syrjäytymisestä ja sen syistä. Syrjäytymistermiä voidaan käyttää, kun henkilö jää esimerkiksi opiskelun, asioimisen ja avun hakemisen ulkopuolelle. Usko tulevaisuuteen on mennyt, eikä motivaatiota ole. (Forss & Vatula-

Pimiä 2011, 163–164.) Juhani Mattilan mukaan syrjäytymisen ehkäisemisessä sosiaaliin pelkoihin tarttuminen on avainasemassa. Hänen mukaansa jo muutamalla keskustelulla asiantuntijan kanssa voi olla nuoren elämään käännteentekevä vaikutus. Keskustelun avulla nuori oppii ymmärtämään itseään paremmin. Nuoren saamiseksi auttamisen piiriin on kuitenkin omat haasteensa. Avun hakeminen ja vastaanottaminen voi olla haastavaa, sillä sosiaaliset pelot voivat estää ottamasta yhteyttä autta-vaan tahoon (Mattila 2014, 202.)

Yksi merkittävä syy on Juhani Mattilan mukaan jäänyt huomiotta: Useat nuoret kärsivät sosiaalisista peloista ja jännittämisestä (2014, 195). Sosiaalinen pelko on esimerkiksi epävarmuutta, jännittämistä sekä nolostumista ja se ilmenee erilaisin oirein. Oireet voivat olla psyykkisiä (tuntuu, että muut tarkkailevat), fyysisiä (sydän hakkaa) tai käyttäytymisen häiriöitä (estyneisyys). (André & Muzo 2004, 57.) Nämä hankaloittavat opiskelua mutta myös myöhemmässä vaiheessa töihin pääsemistä. Näiden ongelmien tiedostaminen voi olla nuorelle vaikeaa tai hän voi hävetä pelkojaan, jolloin avunpyytäminen voi olla vaikeaa. (Mattila 2014, 195.) Vaikka kaikki nuoret jännittävät, suurin osa nuorista kykenee toimimaan koulussa siitä huolimatta. Joskus kuitenkin pelot saavat vallan ja nuori voi alkaa väistellä tilanteita, joissa pitäisi esiintyä tai keskustella julkisesti. Ryhmässä toimiessaan nuori haluaisi tutustua muihin opiskelijoihin ja löytää oman paikkansa ryhmän jäsenenä. Joskus jännittäminen estää tämän ja tällaisten tilanteiden välttely voi johtaa siihen, että ihmisen koko luonne muuttuu estyneeksi. (Mattila 2014, 196.) Kouluolosuhteissa kurseja voi jäädä suorittamatta ja poissaolot lisääntyvät.

Vuorovaikutussuhteiden ylläpitoon voivat alentavasti vaikuttaa myös psyykkiset sairaudet kuten masennus. Kun itsetunto on heikentynyt ja elämä tuntuu toivottomalta, se voi heijastua jopa perheen sisäisiin suhteisiin. (Savolainen 2011, 155.) Sosiaalisten kontaktien vähäisyys ja yksinäisyys ovat tyypillisiä mielenterveyspalveluita käyttävien ihmisten keskuudessa. Jotta sosiaalinen toimintakyky vahvistuisi, se vaatii harjoittelua. Vertaistuki on tässäkin tärkeää. (Savolainen 2011, 165; Specht 1992, 157; 1994, 151.152.)

Sosiaalisia taitojakin voi harjoitella keskustellen. Räsänen nimeää neljä taitoa, jotka ovat keskustelun perusedellytyksiä: Kuunteleminen, kunnioitus, mielipiteen muodostamisen viivästyttäminen ja omalla äänellä ääneen sanominen. Kuuntelemisessa tärkeää on kiinnittää huomiota sanoihin sekä niiden välissä olevaan hiljaisuuteen, kunnioittava suhtautuminen taas ehkäisee vastareaktion syntymistä. Mielipiteen viivästyttämisellä Räsänen näkee useita merkityksiä; pysähtyminen, suunnan vaihtaminen, askeleen ottaminen taaksepäin sekä asioiden katsominen uudesta näkökulmasta sisältyvät kaikki mielipiteen viivästyttämiseen. Omalla äänellä sanomisen edellytys on hiljaa olemisen taito. Toisaalta ääneen sanominen edellyttää myös päättäväisyyttä. (Räsänen 2006, 342–343.)

Onnistunut ja aito keskustelutilanne syntyy, kun keskustelijat kohtaavat toisensa tasavertaisina yksilöinä. Aito dialogi ei ole opettajamainen keskustelu, vaan siinä kyetään kohtaamaan myös omista mielipiteistä poikkeavia ajatuksia. (Räsänen 2006, 344.) Onnistunut keskustelu herättää ajattelemaan asioista aivan uudella tavalla ja aihe jää vaivaamaan. Ajattelu kehittyy ja asiat näyttäytyvät uudella tavalla. (Oksanen 2014, 21.) Ohjaajan tehtävä on edistää asiakkaan itsemääräämisen ja pätevyyden tunnetta sekä tukea asiakkaan ajatuksia ja tunteita (Oksanen 2014, 44).

4.5 Arjen hallinnan taidot

Yksi sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteista on kehittää arkielämän taitoja (Forss & Vatula-Pimiä 2011, 204). Arjen taidot ovat monilta nuorilta nykypäivänä hukassa. Henkisen hyvinvoinnin vähentyessä kiinnostus huolehtia arjesta voi myös vähentyä. Sujuva arki helpottaa elämää monessa mielessä. Opintoja edistävällä toiminnallisella jaksolla arjen hallintaan pyrittiin antamaan välineitä erilaisin keinoin.

4.5.1 Ruokailu

Opintoja edistävän toiminnallisen jakson aikana nuoret saivat syödä Ammattiopiston tarjoaman aamiaisen toiminnallisen jakson tiloissa. Ammattiopisto tarjosi saman mahdollisuuden kaikille opiskelijoilleen, kuitenkin muut Ammattiopiston opiskelijat

nauttivat aamiaisensa Ammattiopiston ruokalan tiloissa. Usean nuoren oli hankalaa saada syödyksi aamupalaa ennen kouluun lähtöä, joten voimat olivat monilla vähissä jo kouluun saapuessa. Aamiainen oli menestys, sillä se maistui poikkeuksetta kaikille. Opiskelijoita rohkaistiin osallistumaan koulun tarjoamalle yhteiselle lounaalle. Monille suureen ruokalaan meneminen muodostui kuitenkin haasteeksi, joten päiväruokailu jäi monelta väliin. Lisäksi Keski-Suomen Martat pitivät Marttakeskuksessa opiskelijoille teemapäivän ruoanlaittamisesta. Ryhmä sai yhdessä valmistaa ja nauttia monipuolisen ja terveellisen kolmen ruokalajin aterian. Lisäksi opiskelijat saivat Marttojen reseptivihkosen kotiin vietäväksi.

4.5.2 Uni

Unettomuuteen yhdistetään koulumaailmassa alentuneet arvosanat, kesken jääneet kurssisuoritukset sekä väsymys, joka voi näyttäytyä yleisenä negatiivisuutena (Edens 2014). Uniongelmat voivat johtaa psykiatriseen sairauteen tai olla sen syytä, joten unettomuuteen tai muihin unen häiriöihin on syytä suhtautua vakavasti. Uniongelmien takana vaikuttavat monenkirjavat syyt. Syyt voivat kummuta koulusta, kodista, harrastuksista tai sähköisten medioiden käyttämisestä. On arvioitu, että jopa 16–42 % nuorista kokee päivisin väsymyksen tunteita riittämättömän yönunen vuoksi. (Pesonen & Urrila 2014.)

Koska suurin osa toiminnalliselle jaksolle osallistuneista nuorista koki haasteellisena tulla paikalle ajoissa, sovimme jo jakson alussa, että ohjaaja soittelee joka aamu niille, jotka eivät ole paikalla. Mikäli opiskelijaa ei tavoitettu aamulla, yritettiin häntä tavoittaa uudestaan iltapäivän aikana puheluin ja tekstiviestein. Kun opiskelija vastasi yhteydenottoon, häneltä pyydettiin rehellinen selitys tilanteeseen ja rohkaistiin saapumaan paikalle päivän aikana tai viimeistään seuraavana päivänä, ellei kyseessä ollut sairauspoissaolo. Mikäli he itse ottivat vastuun poissaolostaan ja ottivat jakson ohjaajaan yhteyttä ajoissa, siitä annettiin positiivista palautetta.

Uniongelmistä keskusteltaessa kävi ilmi, että niistä kärsi myös muutama toiminnallisen jakson opiskelijoista. Näiden nuorten kanssa keskusteltiin uniongelmien mahdollisista syistä ja heidät ohjattiin Sovatek – säätiön päihdehoitajan vastaanotolle, mikäli

se katsottiin tarpeelliseksi. Sovatek -säätiön päihdehoitajakokeilu toteutettiin osana Harkinnanpaikka – hanketta. Sen tavoite oli osaltaan ehkäistä opintojen keskeyttämistä ja tarjota apua esimerkiksi päihteiden käytön tai ongelmapelaamisen kanssa painiskeleville opiskelijoille. Päihdehoitajan kartoituksessa selvitettiin opiskelijan tilanne yleisesti ja suunniteltiin jatkoa ajatellen tukitoimet niin, että opiskelijoille oli olemassa jatkosuunnitelma myös Harkinnanpaikka – hankkeen päättyessä. (Sovatek – säätiön toimintakertomus 2013, 9.)

4.5.3 Arki ja talous

Opintoja edistävän toiminnallisen jakson keskivaiheilla opiskelijoita oli tarkoitus haastatella käyttämällä apuna niin sanottu opintoaastattelulomaketta (liite 3). Haastattelun tarkoitus olisi ollut orientoida opiskelijoita tulevaan opintoihin palaamiseen ja selvittää heidän tilanteensa opintoasioihin liittyen. Tätä haastattelua ei kuitenkaan ollut mahdollista ajan puutteen vuoksi toteuttaa. Nämä opintoihin orientoivat ja opintojen tilannetta selvittävät keskustelut opiskelijat kävivät jaksoa kerran viikossa ohjaamassa olleen opinto-ohjaajan kanssa muun toiminnan ohessa. Näin käännettiin katse tulevaisuuteen ja saatiin jokaiselle opiskelijalle selkeät suunnitelmat opintojen pariin palaamista ajatellen. Oli tärkeää havahduttaa opiskelijat siihen, että Opintoja edeltävä toiminnallinen jakso oli välivaihe – varsinaiset opinnot odottivat jokaista.

Kotitalous – lehden artikkelissa Hilka Mäkinen kirjoittaa, että maksuhäiriömerkinnät ovat kasvava ongelma nuorten aikuisten ryhmässä. Artikkelissa sanotaan, että Talouselämä -internetsivuston mukaan jopa 13 % 20–29 –vuotiaista miehistä on vähintään yksi maksuhäiriömerkintä. Nuorten maksuhäiriöiden taustalla ovat yleisimmin maksamattomat puhelinlaskut, vuokratästit sekä verkko-ostokset. Lisäksi nuoret ottavat pyrkivät paikkaamaan maksukykynsä puutoksia kulutusluotoilla. Mäkinen peräänkuuluttaa oppilaitosten osallistumista nuoren itsenäistymisen tukemiseen, sillä kaikki eivät saa tarvitsemiaan eväitä omasta kodistaan. (Mäkinen, 2014.) Toiminnallisella jaksolla pidimme yhden teemapäivän talousasioihin liittyen. Keski-Suomen Martat tarjosivat taloustieto-päivän, jonka aikana käytiin yhdessä läpi taloudenhallintaan liittyviä asioita. Talousasioista keskusteltiin jakson aikana sekä yleisesti, että yksittäisten opiskelijoiden kanssa tarpeen ilmaantuessa.

Kävimme tutustumassa myös yleishyödyllisiin toimijoihin, kuten Keski-Suomen työ- ja elinkeinotoimistoon sekä Kelaan, jotta kynnyksessä asioimiseen olisi kaikille aikanaan helpompaa, kun kyseessä olisi entuudestaan tuttu ympäristö. Etsivä nuorisotyö on tiivistänyt yhteistyötään oppilaitosten kanssa – niin myös Jyväskylän Ammattiopiston kanssa. Kävimme tutustumassa etsivän nuorisotyön ohjaajiin ja heidän tiloihinsa Jyväskylän Veturitalleilla, jossa järjestetään myös monen laista vapaa-ajan toimintaa nuorille.

4.5.4 Vapaa-aika

Jaksolla tutustuttiin vierailujen myötä myös matalan kynnyksen toimijoihin, joiden kautta apua voi sitä tarvitessaan saada – tai vain mielekästä tekemistä vapaa-aikaan.

Useille nuorille vapaa-aika merkitsee aikaa erilaisten medioiden äärellä. Toiminnallisella jaksolla pyrimme tekemään jotain muuta. Kävimme esimerkiksi pelaamassa frisbee-golfia opiskelijoiden kanssa sekä pelasimme lautapelejä tai korttipelejä. Lisäksi tutustuimme erilaisiin ohjattuihin ja maksuttomiin harrastusmahdollisuuksiin. Settlementiliiton Oiva ja Ilonan sukupuolisensitiivistä vapaa-ajan toimintaa käytiin sekä esittelemässä meille että kävimme itse tutustumassa tiloihin, joissa toiminta tapahtuu. Tutustuimme myös Jyväskylän kaupunginteatterin, Jyväskylän Elävän musiikin yhdistyksen ja Youth against drugs ry:n tiloihin.

Lisäksi toiminnallisella jaksolla tutustuttiin kolmannen sektorin toimijoihin, joilta voi saada tukea ja apua sitä tarvitessaan. Tutustuimme esimerkiksi Juniorinuottaan, joka tarjoaa matalan kynnyksen yksilöllistä ja ryhmämuotoista tukea syrjäytymisvaarassa oleville nuorille.

5 Opintoja edistävän toiminnallisen jakson päättyessä

Jakson päättyessä haastattelin opiskelijat käyttäen haastattelun tukena loppuhaastattelulomaketta (liite 4), jolla jakson jälkeen kerättiin myös palaute kaikilta toimintaan osallistuneiden nuorten Ammattiopiston tukihenkilöiltä (liite 4).

Opintoja edeltävä toiminnallinen jakso päättyi Ammattiopiston toisen työjärjestysjakson päättyessä. Kuluva työvuotta 2013 oli opiskelijoilla tuolloin vielä yli kuukausi jäljellä. Tuo ajanjakso hyödynnettiin niin, että opiskelijoihin pidettiin yhteyttä, vaikka toiminnallinen jakso oli jo päättynyt. Opiskelijat niin sanotusti saattaen ohjattiin seuraavaan vaiheeseen kunkin suunnitelman mukaisesti. Saattaen ohjaamisella tarkoitetaan tässä tapauksessa yhteyden ylläpitämistä opiskelijoihin toiminnallisen jakson työnohjaajan toimesta puhelimitse tai tapaamisten avulla sekä yhteyden pitämistä opiskelijoiden kuraattoreihin ja opinto-ohjaajiin tarvittaessa. Näin haluttiin varmistua siitä, että nuoret eivät kokisi jäävänsä yksin jakson jälkeen, vaan tutuiksi tulleet aikuiset olisivat saatavilla vielä jakson jälkeenkin.

Opiskelijat saivat jaksolta 0-4 opintoviikkoa riippuen siihen, kuinka he saavuttivat itse asettamansa tavoitteet. Yhteensä opintoviikkoja suoritettiin 32. Kolmestatoista toiminnallisen jakson opiskelijasta opintojaan Jyväskylän ammattiopistossa omassa ryhmässään jatkoi kaksi. Neljä opiskelijaa jatkoi opintojaan yksilöllistetyllä suunnitelmalla muussa ryhmässä kuin omassaan. Yksi opiskelija jatkoi opintojaan kotiopiskelussa siirtyäkseen takaisin ryhmämuotoiseen opiskeluun vuoden 2014 alussa. Yksi opiskelija vaihtoi alaa ammattiopiston sisällä ja kaksi opiskelijaa erosi ammattiopistosta. Perusteltujen syiden vuoksi opintonsa keskeytti kolme opiskelijaa. Opintonsa keskeyttäneiden opiskelijoiden sijoittuminen opinnoista eroamisen jälkeen pyrittiin turvaamaan esimerkiksi etsivän nuorisotyön kanssa tehdyn yhteistyön avulla.

KUVIO 2. Opiskelijoiden sijoittuminen Opintoja edistävän toiminnallisen jakson jälkeen.

Voisi todeta, että toiminnallisen jakson kuntouttavasta ja voimaannuttavasta toiminnasta hyötyivät kaikki jaksolle osallistuneet. Vertaistuen ja aikuisen läsnäolon merkitys oli nuorille suuri.

5.1 Henkilöstön palaute

Ammattiopiston ohjaushenkilöstöltä kerättiin palautetta avoimella kysymyslomakkeella (liite 5). Sama palautekyselylomake lähetettiin kaikille kolmelle toiminnalliselle oppilaitosjaksolle (Atto-valinnaisjakso, Ammattijakso, Opintoja edistävä toiminnallinen jakso) opiskelijoita lähettäneille henkilöstön jäsenille. Näitä henkilöstön jäseniä oli seitsemän. Heistä viisi vastasi palautekyselyyn.

Toiminnalliselle jaksolle osallistuneen opiskelijat olivat henkilöstölle suunnatun palautteen mukaan valikoituneet jaksolle muun muassa motivaatiovaikeuksien, arkirytmi palautumisen ja ryhmässä olemisen haasteiden vuoksi.

”Koulun keinot tähän hätään kokeiltu, motivaatiovaikeus, arkirytmin palautustavoite. Sekä opiskelijan että koulun tahto ja tavoite tukea nuoren opintojen jatkumista. Nuorella mahdollisuus ”näyttää” kun kertynyt paine ei niskassa koko ajan...”

Palautteessa kysyttiin myös, kuinka opiskelijat olivat suhtautuneet jaksoon ennen sen alkamista.

”Uteliaasti, vähän hämillään, mutta innostuivat nopeasti.”

”Varauksella...”

Henkilöstön palautteessa todettiin myös, että Opintoja edistävä toiminnallinen jakso oli tuottanut tuloksia.

”Opiskelija voimaantui niin, että nyt jatkettuaan ammatillisia opintoja ryhmän mukana koululla sanoi viime tapaamisessa, että haluaisi jatkaa opintoja koululla eikä mennäkään työssä oppimaan. Eli sai hienosti jutun juonesta kiinni.”

Onnistuneina ominaisuuksina Opintoja edistävällä toiminnallisella jaksolla henkilöstö piti esimerkiksi seuraavia asioita:

”Läsnäolo, pakottomuus, turvallisuus (toiminnallista jaksoa ajatellen).”

”Nuoren tunne kuulumisesta ryhmään, vertaistuki, hyvä ohjaaja, toiminnallisuus”

Negatiivista palautetta henkilöstö ei antanut.

5.2 Opiskelijoiden palaute

Kolmestatoista jaksolle osallistuneesta nuoresta kahdeksan osallistui palautteen antamiseen. Opintoja edistävältä toiminnalliselta jaksolta kerätyn opiskelijapalautteen mukaan jokainen palautekyselyyn vastanneista oli viihtynyt jaksolla. Kritiikkiäkin annettiin, mutta varsin niukasti. Jaksolla tärkeäksi koettiin esimerkiksi:

”Rennot tyypit”, ”ihmisten tutustuminen”, ”uudet kaverit ja rentous”, ”saada rästi-tehtävät tehtyä ja käydä paikalla mah. paljon” sekä ”muitten oman ikäisten seurassa olo”.

Ruusuja ja risuja annettiin esimerkiksi näin:

”Mahtava paikka, liian vähän tekemistä”, ”enemmän olisimme saaneet keksiä tekemistä”, ”rentoa”, ”tämä jakso on hyvä nuorille, joilla on ongelmia koulunkäynnin kanssa. Jatkaa samaa rataa 😊” sekä ”mukavan rento jakso ja sopivan kokoinen ryhmä. Keskiviikotkin olisi voinut olla paikalla”.

6 Pohdinta

Harkinnanpaikka – hankkeen alussa ajatusta toiminnallisten jaksoiden toteuttamisesta ei vielä ollut, vaan se syntyi hankkeessa toteutetun ohjauspysäkin asiakkaiden ja henkilöstön havaitsemasta tarpeesta. Minulle asia esiteltiin kesällä 2013 ja suunnittelutyöhön pääsin tiimin kanssa käsiksi syksyllä 2013, lukuvuoden alussa. Tuossa vaiheessa opinnäytetyö ei tuntunut todennäköiseltä. Kun Opintoja edistävä toiminnallinen jakso sitten suunnitteluvaiheen käynnistyi, alkoi ajatus opinnäytetyön liittämistä pilottijaksoon heräillä. Varsinaisen jakson jälkeen kirjoitimme tiimin kanssa yhdessä hankeraporttia ja tuolloin opinnäytetyön tekeminen hankkeeseen liittyen sai varmistuksensa. Koin tärkeäksi kuvata toiminnallisen jakson toimintaperiaatteet, jotta toiminta saataisiin näkyväksi.

Toiminnan mallintamisen teoria löytyi tukemaan toiminnan kuvausta. Sosiaali- ja terveysaloilla toiminnan mallintaminen tai tuotteistaminen on suhteellisen vieras käsite. Työvälineenä se on kuitenkin oivallinen, sillä toimintaa pohtiessa joutuu väkisin uppoutumaan syvälle käytettyihin metodeihin ja tarkastelemaan omaa työtään. Työn näkyväksi tekeminen on edullista kaikille; niin työntekijälle kuin asiakkaallekin. Esimiestaso ei usein näe arkea, joten toiminnan mallintamisen ja kirjallisen kuvaamisen kautta hekin pääsevät lähemmäs käytännön työtä.

Tämän opinnäytetyön ajatuksena oli myös kuvata Opintoja edistävä toiminnallinen jakso niin, että sen toimintoja on mahdollista toisintaa myös muissa ympäristöissä. Samankaltaisia jaksoja on varmasti toteutettu Suomessa aikaisemminkin, mutta koin tarpeelliseksi pukea jakson toiminta kirjalliseen asuun muidenkin nähtäväksi. Toivottavasti opinnäytetyö onnistuu innoittamaan oman työn kehittämiseen ja sen mallintamiseen.

Koska kyseessä ei ollut perinteinen toimintaan, haastatteluihin tai tilastoihin perustuva tutkimus, opiskelijoilta pyydettiin lupa kirjoittaa jaksosta vasta jakson jälkeen (liite 6.). Mielestäni tämä edistää jakson aikana saatujen kokemusten oikeellisuutta, sillä opiskelijat olisivat voineet suhtautua jaksoon jopa epäluuloisesti, mikäli he olisivat tienneet olevansa opinnäytetyössä mallinnettavan jakson opiskelijoita. Jokaisella

opiskelijalla olisi halutessaan ollut oikeus kieltää jaksosta kirjoittaminen, sillä ”ketään ei saa tutkia salaa”(Mäkinen 2006, 147; Kuula 2006, 80–87). Yksityisyyden oikeus ylittää aina tutkijan oikeudet (Mäkinen 2006, 147; Kuula 2006, 80–87).

Opiskelijoiden anonymiteetin suojaaminen ja tietojen salassapito on opinnäytetyötä tehdessäni ollut itsestäänselvyys, niin kuin koulumaailmassa ja sosiaalialalla toimiminen edellyttää. Sosiaalialan ammattilaisen velvollisuutena on suojata asiakassuhteen luottamuksellisuus (Arki, arvot, elämä, etiikka 2010, 19). Tämä opinnäytetyö, kuten toiminnallisen jakson toteutuskin, nojaa vahvasti luottamuksellisuuteen. Aineistoa ja jakson tapahtumia käsitellään opiskelijoilta pyydetyn luvan mukaisesti, eikä yksilöihin kohdistuvia tapauksia ole annettu muiden käsiin tai kuultavaksi. Henkilötietolaissa säädetään, ettei jakson aikana tai sen jälkeen aineistoja saa luovuttaa eikä opinnäytetyön toteutusjaksolle osallistuneiden yksityisiä asioita saa paljastaa (Mäkinen 2006, 148; Kuula 2006, 90–96). Nämä säännöt pätevät mihin tahansa tutkimukseen tai julkaisuun.

Sosiaalialalla kehittämistoiminnassa on tärkeää havainnoida työkäytäntöjen eettisyyttä sekä erilaisia vaihtoehtoja toteuttaa arkea erilaisissa ympäristöissä. (Arki, arvot, elämä, etiikka 2010, 6.) Asiakkaan oikeuksien puolustaminen ja asiakkaan eduista huolehtiminen ovat sosiaalialalla työn eettisiä lähtökohtia (Arki, arvot, elämä, etiikka 2010, 14). Myös näistä syistä koin opinnäytetyöni aiheen tärkeäksi. Nuoret saivat kokea onnistumisen tunteita ja voimaantui jaksolla. Näin jakson jälkeen tuntui tärkeältä avata toimintaa näkyväksi niin, että mahdollisimman monet tukea ja apua tarvitsevat opiskelijat voisivat saada kokea saman.

”Nuoruus on seikkailu suunnaton

Kokeile vain, hämmästy vain

Sä maailmaa

Nuoruus on nousussa auringon

Uinailevan, salatuimman

Se paljastaa

Missä onkaan henkes siteet,

Missä voimasi todellinen

Mistä saatkaan mielipiteet,

Mistä tiedon ja kokemuksen

Näin kun kysytään

Mä miettimään jään”

Katri-Helena (esittäjä, san. Heikkilä, O. N.d.)

Lähteet

André, C. & Muzo. 2004. Pienet pelot ja suuret fobiat. Keuruu: Otavan kirjapaino oy.

Antikainen, A. 1998. Kasvatus, elämäntilanne ja yhteiskunta. Porvoo: WSOY.

Arki, arvot, elämä, etiikka. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. 2010. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. Ammattieettinen lautakunta. Helsinki.

Cowie, H. 2000. Peer support in action. Viitattu: 7.1.2015.

<http://site.ebrary.com/lib/jypoly/reader.action?docID=10076757>. United Kingdom: SAGE Publications Ltd.

Edens, K. M. 2014. The relationship of university students' sleep habits and academic motivation. Artikkelitaylor & Francis Online – tietokannassa. Viitattu: 6.1.2015.

<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.2202/1949-6605.1677#preview>

Euroopan sosiaalirahaston (ESR) rahoittaman projektin kuvaus. 2013. Viitattu:

5.11.2014. <https://www.eura2007.fi/rrtiepa/projekti.php?projektikoodi=S11968>

Forss, P. & Vatula-Pimiä, M-L. 2011. Sosiaalinen turva ja hyvinvointi. Helsinki:Edita Prima Oy.

Hautala, T., Hämäläinen, T., Mäkelä, L. & Rusi-Pyykönen, M. 2011. Toiminnan voimaa. Toimintaterapia käytännössä. Helsinki: Edita Prima Oy.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

Harkinnanpaikka. Jao.fi. Viitattu: 20.11.2014. [https://www.jao.fi/fi/Jyvaskylan-koulutuskuntayhtyma/Hankkeet/2013-paattyneet-hankkeet/Harkinnanpaikka-\(2012-2013\)](https://www.jao.fi/fi/Jyvaskylan-koulutuskuntayhtyma/Hankkeet/2013-paattyneet-hankkeet/Harkinnanpaikka-(2012-2013))

Harkinnanpaikka-hanke. Sovatek.fi. Viitattu: 5.11.2014.

<http://www.sovatek.fi/harkinnanpaikka.shtml>

Katri-Helena. Nuoruus on seikkailu. 1973. San. Heikkilä, O. Viitattu: 11.1.2015.

<http://lyricstranslate.com/en/Katri-Helena-Nuoruus-seikkailu-lyrics.html>

Hokkanen, L. N.d. Autetuksi tuleminen. Valtaistavan sosiaalisen asianajon edellyttämät toimijuudet. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus. Viitattu: 10.1.2015.

http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/95937/Hokkanen_ActaE%20145pdfA.pdf?sequence=4

Hokkanen, L. N.d. Empowerment valtaistumisen ja voimaantumisen dialogina. Teoksessa Mäntysaari, Mikko & Pohjola, Anneli & Pösö, Tarja (toim.) Sosiaalityö ja teoria. Jyväskylä: PS-kustannus, 315–337. Viitattu: 10.1.2015.

http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/95937/Hokkanen_ActaE%20145pdfA.pdf?sequence=4

Juniorinuotta. N.d. Viitattu: 28.12.2014. <http://juniorinuotta.com/juniorinuotta/>

Jyväskylän elävän musiikin yhdistys. N.d. Viitattu: 28.12.2014. <http://www.jelmu.net/>

Jyväskylän kaupungin teatteri. N.d. Viitattu: 28.12.2014.

<http://www.jyvaskyla.fi/kaupunginteatteri>

Jämsä, K. & Manninen, E. 2000. Osaamisen tuotteistaminen sosiaali- ja terveysalalla. Vantaa: Tummavuoren kirjapaino Oy.

Kela. N.d. Viitattu: 28.12.2014.

<http://www.kela.fi/ajanvaraus?gclid=CLKLiPOyjsMCFWkDcwodBQUAWg>

Keski-Suomen TE-toimisto. N.d. Viitattu: 28.2014. <http://toimistot.tepalvelut.fi/keski-suomi>

Kurki, L. 2011. Sosiokulttuurinen innostaminen yhteisötyönä. Teoksessa Toivo sosiaalisessa. Toivoa luova toimintakulttuuri sosiaalityössä. Toim. Ruuskanen, P., Savolainen, K., Suonio, M. (toim.) Kuopio: Unipress. 50, 52–55, 62–65.

Lamberg, K. 2012. Kokemustieto elämäntietona. Teoksessa Miltä musta tuntuu? Masennus ja siitä toipuminen. Lämsä, A-L. (toim.). Juva: Bookwell Oy. 72–73.

Laki ammatillisesta peruskoulutuksesta. 1998/630. Finlex. Viitattu 5.12.2014.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980630>

Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2012–2015. 2012. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Minedu.fi. Viitattu: 5.12.2014.
<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2012/liitteet/OKM06.pdf?lang=fi>

Linnossuo, O. (toim.) 2003. Sosiaalinen ja toiminnallisterapeuttinen työ nuorten kanssa. Turku: Turun kaupungin painatuspalvelut.

Mattila, J. 2014. Herkkyys ja sosiaaliset pelot. Viro: Tallinna Raamatutrukikoda.

Mental health institute. 2012. Exploring Peer Support as an Approach to Supporting SelfManagement. Feasibility Study Report. Viitattu: 9.1.2015.
http://www.mentalhealth.org.uk/content/assets/PDF/publications/exploring_peer_support.pdf?view=Standard

Mitä on vertaistuki? Mtkl.fi. Viitattu: 7.1.2015.
<http://mtkl.fi/palvelut/vertaistoiminta/>

Mitä voimaantuminen tarkoittaa? Terveysnetti.turkuamk.fi. Viitattu: 22.11.2014.
http://terveysnetti.turkuamk.fi/Tyoikaisten/positiivinen_mielenterveys/voimaantuminen.html

Mäkinen, H. 2014. Kun muuttokuormasta puuttuvat itsenäisen arjen taidot. Kotitalouslehti.fi. Viitattu: 6.1.2015. <http://www.kotitalouslehti.fi/artikkelit/kun-muuttokuormasta-puuttuvat-itsenaisen-arjen-aidot/>

Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan ABC. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.

Mäkinen, P., Raatikainen, E., Rahikka, A. & Saarnio, T. 2009. Ammattina sosionomi. Helsinki: WSOYpro Oy.

Oiva ja Ilona. N.d. Viitattu: 28.12.2014. <http://www.oiva-ilona.fi/>

Oksanen, J. 2014. Motivointi työvälteenä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki. 2013/1287. Finlex. Viitattu: 5.12.2014. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2013/20131287>

Pesonen A-K & Urrila A. 2014. Nuorten unen erityispiirteet ja ongelmat. Artikkeliterveysportin tietokannassa. Viitattu 6.1.2015. http://www.terveysportti.fi.ezproxy.jamk.fi:2048/dtk/ltk/koti?p_artikkeli=duo10638&p_haku=uniongelmat

Pohjonen, T. & Harra, T. 2003. Toiminnan terapeuttisuus. Teoksessa Sosiaalinen ja toiminnallisterapeuttinen työ nuorten kanssa. Linnossuo, O. (toim.). Turku: Turun kaupungin painatuspalvelut. 29.

Räsänen, J. 2006. Voimaantumisen mahdollistaminen ja ratkaisut. Järvenpää: Nuorten työhönohjaus Nupa Express.

Savolainen, K. 2011. Sosiaalityö toivon luojana. Yhteisösuuntautunut toimintakulttuuri mielenterveyden edistämässä. Teoksessa Toivo sosiaalisessa. Toivoa luova toimintakulttuuri sosiaalityössä. Toim. Ruuskanen, P., Savolainen, K., Suonio, M. (toim.) Kuopio: Unipress. 155, 165.

Savolainen, T. 2012. Tuotteistus on määrittelyä, tarkentamista ja kehittämistä. Kunnat.fi. Viitattu: 11.12.2014.

<http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/soster/sote-kehittamistyö/tuotteistusmalli/Sivut/default.aspx>

Savukoski M. & Kauramäki P. 2004. Nuoren sosiaalinen tukeminen omalle ammatilliselle uralle. Teoksessa Kuntoutus kanssamme. Ihmisen toimijuuden tukeminen. Karjalainen, V. & Vilkkumaa, I. (toim.) 2004. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy. 63, 65, 128.

Sipilä, J. 1999. Asiantuntijapalvelujen tuotteistaminen. Porvoo: WSOY.

Sosiaalisuus on eri asia kuin sosiaaliset taidot. Nyyti.fi. Viitattu: 2.12.2014.

<https://www.nyyti.fi/tietoa/sosiaalisuus-ja-sosiaaliset-aidot/>

Sovatek -säätiön toimintakertomus ja tilinpäätös 2013. 2013. Sovatek.fi. Viitattu: 6.1.2015.

http://www.sovatek.fi/liitteet/toimintasuunnitelmat%20ja%20kertomukset/Toimintakertomus_ ja_tilinp%C3%A4%C3%A4t%C3%B6s_vuodelta_2013.pdf

Tuotteistaminen ja mallinnus. N.d. Thl.fi. Viitattu: 11.12.2014.

<http://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyö/työkalut/iakkaiden-neuvontapalvelut-ja-hyvinvointia-edistavat-kotikäynnit/kehittäminen-ja-yhteistyö/toiminnan-kehittäminen/tuotteistaminen-ja-mallinnus>

Tuotteistaminen ja mallinnus / mallinnus. 2011. Thl.fi. Viitattu: 11.12.2014.

<http://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyö/työkalut/iakkaiden-neuvontapalvelut-ja-hyvinvointia-edistavat-kotikäynnit/kehittäminen-ja-yhteistyö/toiminnan-kehittäminen/tuotteistaminen-ja-mallinnus/mallinnus>

Toikka T. & Rantanen T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampereen Yliopistopaino OY – Juvenes Print

Työskentelymallit. 2013. Sosiaalikallega.fi. Viitattu 11.12.2014.

<http://www.sosiaalikallega.fi/mallit/>

Youth against drugs. N.d. Viitattu: 28.12.2014. <http://www.yad.fi/>

Liitteet

Liite 1 Tiedonsiirtolupalomake

Jyväskylän koulutuskuntayhtymä

Lupalomake tiedonsiirtoon kotiväelle ja / tai tukiverkostolle

Annan Jyväskylän koulutuskuntayhtymälle luvan lähettää alla mainitusta opiskelijasta tietoja kotiväelle ja / tai tukiverkostolle.

Paikkakunta ja päivämäärä:

Allekirjoitus:

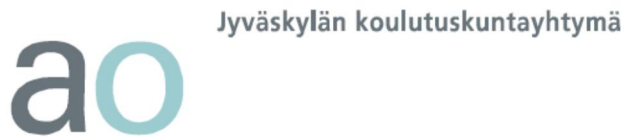
Opiskelija

Nimen selvennys

Opiskelijan osoite

Opiskelijan puhelin

Liite 2 Tulohaastattelulomake

TULOHAASTATTELULOMAKE Harkinnanpaikka

Perustiedot

Nimi

Syntymäaika

Osoite

Puhelin

Sähköposti

Asuminen

- vanhempien / huoltajien luona
- muulla tavoin, miten?

Huoltajan nimi

Puhelin

Sähköposti

Elämäntilanne ja terveydentila

Missä asioissa olet hyvä?

Millainen on tavallinen arkipäiväsi?

Miten vietät vapaa-aikaasi? / Mitä harrastat?

Millaisista asioista olet kiinnostunut?

Mitkä asiat ovat sinulle elämässäsi tärkeitä?

Onko sinulla elämässäsi tai terveydessäsi jotain sellaista, joka saattaa vaikuttaa osallistumiseesi toiminnalliselle jaksolle?

Mitä toivot toiminnalliselta jaksolta ja sen ohjaajilta?

Jyväskylän koulutuskuntayhtymä

Mitkä voisivat olla tavoitteesi toiminnallisella jaksolla?

Liite 3 Opintohaastattelulomake

Jyväskylän koulutuskuntayhtymä

HAASTATTELULOMAKE / OPINTOASIAT Harkinnanpaikka

Perustiedot

Nimi

Syntymäaika

Osoite

Puhelin

Sähköposti

Minä oppijana

Miten kuvailisit itseäsi opiskelijana?

Minun on helppo oppia uutta. 1 2 3 4 5

Olen kiinnostunut opiskelusta. 1 2 3 4 5

Ponnistelen sitkeästi oppiakseni. 1 2 3 4 5

Luotan itseeni opiskelijana. 1 2 3 4 5

Opiskelun tukeminen

Onko sinulla todettu seuraavia oppimisvaikeuksia:

- lukemisen ja / tai kirjoittamisen vaikeutta?
- matematiikan oppimisen vaikeutta?
- kädentaitojen vaikeutta (käsityö, kuvataide)?
- keskittymisen vaikeutta?
- vaikeutta muistaa asioita?

Onko sinulla ollut muita opintoihin vaikuttaneita ongelmia?

Onko sinulle tehty HOJKS (henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma)?

Oletko saanut erityisopetusta?

Mitkä oppiaineet ovat sinulle helppoja? Mitkä vaikeita?

Oletko saanut yksilöllistettyjä (*) arvosanoja joistakin oppiaineista?

Opintoja edistävän toiminnallisen jakson suoritukset

Miltä jakso on sinusta tuntunut?

Oletko mielestäsi pysynyt sovituissa suunnitelmissa?

Miten itse voisit vaikuttaa koulussa viihtymiseesi ja opiskelusi sujumiseen parhaalla mahdollisella tavalla?

Mistä muista asioista haluaisit keskustella ja kenen kanssa?

Aikaisemmat opinnot ammattiopistossa

Miten päädyit opiskelemaan Jyväskylän ammattiopistoon?

Suoritetut kurssit

Tulevat opinnot ammattiopistossa

A large, empty rectangular box with a thin black border, intended for writing or drawing.

Liite 4. Loppuhaastattelulomake

Jyväskylän koulutuskuntayhtymä

LOPPUHAASTATTELULOMAKE

Harkinnanpaikka

Perustiedot

Nimi

Syntymäaika

Osoite

Puhelin

Sähköposti

Kokemus Opintoja edistävästä toiminnallisesta jaksosta

Miltä toiminnallinen jakso sinusta tuntui?

Millainen Seukka oli mielestäsi opiskeluympäristönä?

Mistä asioista sait hyvää palautetta jaksolla?

Oletko kiinnostunut uusista asioista jakson aikana?

Mitkä asiat olivat sinulle toiminnallisella jaksolla tärkeitä?

Pääsitkö toiminnallisella jaksolla tavoitteisiisi?

Tulisitko uudestaan toiminnalliselle jaksolle?

Suosittelisitko ystävällesi toiminnallista jaksoa?

Ruusut ja risut:

Liite 5. Palautelomake

Jyväskylän koulutuskuntayhtymä

Harkinnanpaikka - hankkeen toiminnallisten jaksojen palautekysely

Suunnitteluvaihe

Kuinka sait kuulla toiminnallisista jaksoista?

Mille jaksoille opiskelijasi osallistuivat? Millä perusteella valikoit
opiskelijasi osallistumaan jaksoille?

Miksi ohjasit opiskelijasi osallistumaan jaksolle?

Kuinka opiskelijasi suhtautui jaksoon ennen sen alkamista?

Harkinnanpaikka
Pia Kuokkala

Jyväskylän koulutuskuntayhtymä

Toteutusvaihe

Oliko jakson ajankohta sopiva? Perustele.

Saitko riittävästi tietoa opiskelijasi kuulumisista jakson aikana?
Perustele.

Kuinka yhteistyö toiminnallisten jaksojen ohjaajien kanssa sujui?

Jakson jälkeen

Mitä kehitysehdotuksia sinulla on jaksojen mahdollista jatkoa ajatellen?

Mikä jaksoissa oli mielestäsi erityisen onnistunutta?

Kiitos palautteestasi!

Harkinnanpaikka
Pia Kuukkala

Liite 6. Lupa opinnäytetyöhän

Opiskelijan suostumus opinnäytetyöhön

Tällä lomakkeella pyydän lupaa kirjoittaa opinnäytetyöni Jyväskylän ammattikorkeakoululle Hakinnanpaikka – hankkeessa toteutetusta Opintoja edistävästä toiminnallisesta jaksosta.

Opiskelijoiden yksityisyyttä suojellaan eikä opinnäytetyössä yksilöidä opiskelijoita niin, että heidät voisi siitä tunnistaa.

Jyväskylä 2013

Pia Kuokkala

Annan suostumukseni opinnäytetyön toteuttamiseksi

aika ja paikka _____

allekirjoitus _____

nimen selvennys _____